

İznik Sürgünü

1415 yılının Eylül ayının 28. günü. Ağır bir uykunun donakalmışlığından silkinip uyanırcasına İznik Kalesi üzerinde ağır ağır güneş doğuyordu. Eylül ayının bu asık yüzlü sabahında tepeden tırnağa sabırsızlık ateşleriyle yanarken İznik halkı cansız, gevşek, hüznüydü. O zamana kadar hiç kimse gerçeğin ışığına böylesine yaklaşmamıştı. Kimisi gerçeğin karşısında gözlerini kapatmış, kimi de dünya için hiç bir şey bırakmadan yok olup gitmişti...

İznik Sürgünü

1415 yılının Eylül ayının 28. günü. Ağır bir uykunun donakalmışlığından silkinip uyanırcasına İznik Kalesi üzerinde ağır ağır güneş doğuyordu.

Daha biraz önce, ayaklarının dibinde uzanan göl gökyüzünü baştan aşağı kaplayan bulutların rengini almıştı. Bir o yana bir bu yana sallanan kamışların hışırtısından başka hiçbir ses duyulmuyordu.

Derken dört bir yandan minarelerden yükselen müezzinlerin sesleri duyulmaya başladı. Şimdi Ufuk Çizgisi üzerinde solgun bir leke gibiydi güneş. Ta gecedен gümüş karınlı sazanlarla dolu kamış sepetlerini sulardan çeken balıkçılar yüzlerini güneydoğu yönüne çevirip küçük aralıklarla saflara durdular.

Yüzleri solgun şafak ışığının altında yeşilimsi sarı gibi görünüyordu. Çevresi bataklığa kesmiş İznik'te pek çokları gibi onların da sıtmaya yakalandıkları anlaşılıyordu.

O da diz çöktü. Ellerini soğuk döşeme taşları üzerine koyup secdeye vardı. Burada İznik kalesinde taşların bile gözü kulağı vardı. Dinin gereklerini yerine getirmeyen birinin adı sapkına zındığa çıkardı.

Her zaman olduğu gibi herkesle namaza durduğu şu anda bütün tinsel güçlerini hayatının büyük amacına o en önemli şeye yöneltmişti...

Kulak tırmalayıcı bir metal şakırtısı duyuldu. Nöbetçi göl kapısının sürgülerini açtı. Kente giren köylülere alabildiğine kaba bir biçimde çıkışarak sepetlerini, zembillerini karıştırıyordu. Kalkan, yelme, silah şakırtıları duyuldu.

Nöbetçi çavuş elini köylülerden birinin sepetine daldırıp iri yağlı bir sazanı çekip çıkardı, elini sepetin üstünden aldığı bir tutam otla sildi. Sonra başını kaldırıp Bedrettin'e baktı.

Mevkiini ve itibarını yitirmiş ulemadan tutsak yerinde mi diye bakıyor besbelli diye düşündü Bedrettin.

Sinekler için vızıltı neyse, egemenler için de demir şakırtısı oydu. Her zaman egemenliğin ayrılmaz bir parçası, onun simgesi olmuştu, demir şakırtısı.

Nöbetçinin kapı sürgülerini açarken çıkardığı ses ruhunda derin bir sızıyla yankılandı. Sanki uzun yıllar içinde alışıp gitmişti bu sese. Küllerle örtülmüş bir köz yüreğini yakan, bilincini ısıtan bir ateş tutuşturmuştu. Artık her şey açıktı. Anlıyordu. Vakit gelmişti.

Yüzünde tek bir kas bile oynamadı. Sakin bir şekilde sarığını düzeltti. Mavi şeritli koyu renk cüppesinin eteklerini daha sıkı kapadı. Kulenin karanlığına girdi.

Merdivenlerden inmeye başladı. Nöbetçiler ve onların ardında kente girmekte olan köylüler, balıkçılar eğilerek kendisini selamladılar. İnsan yüzlerini açık bir kitap gibi okumayı bildiğinden, onların bu saygılarından korkunun ve lütuf dileyciliğinin bir arada bulunduğunu anlaması zor olmadı. Dıştan duyulmaz, gizli bir hüzün uyandırdı bu onda.

Selamlara sessizce karşılık verip ıslak taşlar üzerinde kaymamağa çalışarak adımlarını kente doğru hızlandırdı...

Kent uyanmıştı. Evlerin avlularından çeşitli sesler yükseliyordu. Yaşlı bir Rum kadın çocuklara çıkıyor, bir kuyu çıkığının gıcirtısı duyuluyor, takunya tıkırtıları geliyordu. Ocaklarda yakılan tezek ateşinin dumanları usuldan yükselmeye başlamıştı.

1415 yılı Eylül ayının bu asık yüzlü sabahında kendisi tepeden tırnağa sabırsızlık ateşleriyle yanarak tekkesine doğru yürürken, İznik halkı tıpkı güz sinekleri gibi cansız, gevşek, hüzünlüydü. Hatta yorulmak bilmeyen çocukların çingiraklı sesleri bile gölden yükselen nemle ağırlaşmış havada, boğuk ve sevinçsiz gibiydi.

Ellibeş yaşını artık gerilerde bırakmıştı Bedrettin. Bir yıldır dört duvarın arasında oturup duruyordu. Ama zihni hiçbir zaman bu kadar açık ve özgür ruhu bu kadar olduğunca derinlerini ele verir olmamıştı.

Dünyaya geliş amacı, o büyük amaç ki üstesinden bir tek kendisi gelebilirdi. İnanç ve bilim erlerinden hiçbiri gerçeğin ışığına böylesine yaklaşmamışlardı. Kimisi gerçeğin karşısında durmuş ve kamaşıp kör olmasın diye gözlerini kapamıştı. Kimi de kendini gerçeğin ateşi içine atıp dünya için bir şey bırakmadan yok olup gitmişti.

Oysa Bedrettin kendini İznik'e süren Sultan'a inat susmayacaktı. Osmanlı topraklarının yeni egemeni onu satın alamayacaktı.

Çelebi'ye kalsa Bedrettin'in başı çoktan uçmuş olacaktı ya da bir zindana tıklılıp kalacaktı.

Besbelli buna cesaret edememişlerdi. Bedrettin'i İznik'e süren Sultan, tutsağının her hareketinin izlenmesini buyurmuş, kendisine de üç bin akçe aylık bağlatmıştı. İktidarı ele geçirdikten sonra belki Mehmet Çelebi gibi yemininden dönüp kardeş katili olan birisi için hiçbir şey bağışlayıcı, haksever, dindar görünmekten daha önemli değildi.

Bedrettin gibi kitapları tüm İslam dünyasının hukuk alimlerinin elinden düşmeyen, adı Kahire ve Semerkand'ta saygıyla anılan, yüksek ulemaya mensup bir insanın başını vurmak, çeşitli ülkelere dağılmış sayısız yandaşı, müridi bulunan, ünü tüm İslam alemini tutmuş bir şeyhi zindana kapatmak kulların padişahın hakseverliklerine duydukları güveni sarsabilirdi...

Kalın bir kütle olarak duvar dediğin nedir ki diye düşünüyordu Bedrettin. Oysa bakışlarıyla alabildiğine kalın bir zaman tabakasını, yüzyılların ötesini tarıyordu O.

Bir yıldan uzun bir zamandır dört duvarın arasında oturup duruyordu işte.

1415 yılının bir Eylül sabahında yine o kendine sığınak olarak seçtiği Yakup Çelebi tekkesine doğru ilerliyordu. Bir yanını ta çatısına kadar asmaların kapladığı eski fırını gerilerde bırakıp Yenişehir kapısına uzanan yola çıktı. Yakup Çelebi tekkesi bu yol üzerinde, Süleyman Paşa Medresesi'nin hemen yanındaydı. Bu tekkede Bedrettin ve öğrencileri küçük bir yemek odasıyla dersler için ayırdıkları iki odadan ve yarım daire biçimindeki avlunun çevresine dizilmiş hücrelerin yarısından yararlanabiliyordu. Bedrettin, güzel havalarda öğrencilerinden kendine en yakın bulduklarıyla, evrenin gizleri, gerçeğe ulaşmanın zorluğu, çeşitli halkların töre ve inançlarındaki farklılıkların nedenleri gibi konuları tartışarak avluda dolaşmayı severdi.

Çiçekliklerde güller kokuyordu. Bizanslı yontucuların yapıtı olan mermer bir havuzun çevresine dizilmiş aslanların ağızlarından fışkıran sular tatlı bir şırıltıyla havuza dökülüyor, buna pencerelerin hemen üstünü yuva tutmuş kırlangıçların cıvıltıları karışıyordu.

Öğrenciler ağır ağır dolaşıyor, inanç, tanrı, hakikat, şeriatın sınırları, mukadderat üzerine usul sözcükler duyuluyordu. Tanrı adına, saf bilim adına yüz çevirmiş düşkünü menkup alimin mütevazi tekkesinde sonsuz bir huzur ve barış hüküm sürüyor gibiydi.

Oysa iki aydır yalnızca Osmanlı devletlerinde değil belki de bütün dünyanın yazgısını değiştirebilecek fikirler olgunlaşmaktaydı bu küçük tekkede. İki aydır bir sürü derviş, bir takım yabancılar daha sık uğrar olmuşlardı tekkeye.

Saçları sakalları, kaşları bıyıkları kazınmış cavlaklar, üzerlerinde tepe kısmı kukuletayı andırır boz çuhadan abaları, kuşaklarına bağladıkları ve sadaka toplamakta kullandıkları hindistan cevizi kabuğundan ya da bakırdan maşrapalarıyla kalenderiler, kuşaklarına sokulu kılıçları ve mızrak gibi sivriltilmiş sopalarıyla cengaver abdallar, omuzlarında ikili toprak dümbelekleri, parmaklarında zilleriyle atlı torlaklar, bez bir kılıfın içindeki sazlarıyla aşıklar.

Tekkeye uğrayanlar arasında Araplar, İranlılar, Türkmenler, Valahlar, Bulgarlar, Ermeniler, hatta Yunanlılar bile vardı. Dört bir yandan, dağlar denizler ardından, Halep'ten, Kahire'den, Ankara'dan, Bursa'dan, Edirne'den, Silistre'den, Manisa'dan, Aydın'dan Şeyhin adını duymuş, ona gönül vermiş insanlardan haberler getiriyorlardı. Yol yorgunluklarını atıp biraz dinlendikten ve şeyhleriyle oturup konuştuktan sonra güvenilir adamlar toplamak, şeyhin bilim gücüyle eriştiği hakikati, hakikatin kelamını aktarmak göreviyle ya geldikleri yerlere ya da başka diyarlara doğru yeniden yola çıkıyorlardı...

Bu sıralarda Sultan Beyazıt'ın Ankara önlerinde Aksak Timur önünde bozguna uğraması devleti perişan etmişti. Timur istilasının yangın yerine çevirdiği Şam, Bağdat, İzmir, Bursa, Sivas gibi kentlerde insanlar ellerinde avuçlarında ne varsa yitirmişler, bir dilim ekmeğe muhtaç hale gelmişlerdi. Timur çekip gitmiş ama istila ettiği toprakların başına birer bey bırakmayı da unutmamıştı.

Beyler, mirasçılar, halefler arasında kanlı kavgalar sürüp gidiyor, ekinler yakılıyor, köyler boşalıyor, kentler yerle bir ediliyordu. Halk artık bıkip usanmıştı...

Tekkeye gelen dervişlerle konuşmak, onların getirdikleri haberler üzerinde düşünmek, kavradığı, anladığı, bildiği her şeyi öğrencilerine aktarmak, onların görüşlerini almak Bedrettin'in bütün bir gününü alıyordu. Okumak ve yazmak içince bir gece kalıyordu.

Altı yıl önce Edirne'de hukuk üzerine düşüncelerini kaleme almıştı. Herkes için uygulanacak, herkes için geçerli olacak yasaların gerekliliğinden sözettği bu yapıtında, hukukçunun yani fakihin yasaları derinliğine kavraması gerekliliğinden sözediyordu. Fakih, yasaların sözüne değil özüne eğilmeli, yöneticilerin etkisi altında kalmamalı, yalnızca yasanın özüne ve vicdanının sesine kulak vermeliydi.

Daha önceki yetkililerin aldıkları kararları yineleme yerine ortam ve koşulları göz önüne alarak bir karara ulaşmalıydı. Bedrettin görüşlerini, topladığı çok sayıdaki fetva ile doğrulamayı da unutmamıştı. Dönemin bilim dalı olan Arapçayla yazılmış bu kitabına "Letaif-ül İşarat" adını vermişti. Ancak bu kitap Osmanlı ulemasıyla acemi medrese öğrencilerinin anlayabileceği bir kitap değildi.

Bu amaçla teshile koyuldu. Çünkü gençlerin "Letaif-ül İşarat"ın özüne uygun davranabilmeleri ve kitaptaki ilkeleri hayata geçirebilmeleri için her şeyden önce onu çok iyi anlamaları, kavramaları gerekiyordu.

Sultan Beyazıt'ın oğlu Musa Çelebi, kardeşi Süleyman Şah'ı Edirne'de tahttan indirdikten sonra başa geçmiş ve Bedrettin'den devletin her yanında herkese eşit olarak uygulanacak yasalar koymasına için kazasker olmasını istemişti.

Ama baskı yalan demek olan iktidarın bütün makamlarını ömrünce reddeden Bedrettin, Musa Çelebi'nin önerisini biraz düşündükten sonra kabul edivermişti. Bedrettin için Musa Çelebi gibi adil bir hükümdar biricik bir umuttu. Ancak Musa Çelebi de canından olmuş yerine tahta kardeşinin katili olan Mehmet Çelebi geçmişti.

Bedrettin ise şimdiki hükümdarda bütün umutlarını kesmiş biri olarak bir yılı aşkın bir süredir İznik'te sürgünde bulunmaktaydı.

“Letaüf -ül İşarat”ı yalınlaştırmak için yazmaya karar verdiği, bu amaçla da adını teshil yani kolaylaştırma koymayı düşündüğü ikinci kitabını tamamlayamadan her şey altüşt oluvermişti. Bir gece ancak İznik’e geldikten 1 yıl sonra tamamlayabilmişti o ikinci kitabını.

Yüreğini yakan kahredici sızıya dayanamamış ve gecenin bir vakti tekkeden çıkıp kale duvarlarının oraya, göl kapısına gitmiş ve düşünceye dalmıştı.

Peki, şu olmayan şey olsaydı ne olacaktı diye sormuştu kendine. Ne mi olacaktı, Musa dönemi halkın ağır bir yükten kurtulup rahat bir soluk aldığı dönem olacaktı diye düşündü.

Oysa baskıdan, zulümden kurtulmak, rahatlamak için ona göre yetmiyordu. Yasalar önünde eşit olmak, gerçek yaşamda da eşit olmak anlamına gelmiyordu. Bir timara sahip olsa bile sıradan biriyle, örneğin bir beylerbeyi eşit olabilir miydi ya da timar sahibiyle onun toprağını işleyen aşarcı bir köylü yasa önünde eşit olsalar bile ne

değişmiş olurdu. Yüzyıllardan beri dönüp durmakta olan bu zulüm tekerleğinin dönüşünün yavaşlatılması, baskının hafifletilmesi her şeyi değiştirmezdi. Baskı ve zulüm yokedilmeliydi.

Son yıllardaki gelişmeler zulmün yok edilmesi için ne yapılması gerektiğini çok iyi anlatmıştı Bedrettin'e. Ne yapılması gerektiğini çok iyi biliyordu Bedrettin ama bu işin nasıl yapılacağını, nasıl başarılabileceğini ancak Göl kapısının üzerinde durduğu o erken sabah saatinde bulmuştu.

Avlu kapısını açıp tekkeye girdi. Her şeyi ayrıntılarıyla inceden inceye düşünmeliydi. Ancak ondan sonra öğrencileriyle özellikle bugün yarın İznik'e gelmesini beklediği Börklüce Mustafa'yla tartışmalıydı. İşin bundan sonrası için arkadan gelecek tehlike çok, pek çok büyüktü.

Yüreği sevecenlikle dolup taştı. Bütün sevecenliği kendilerini sonuna dek ona adanmış insanlardı. Yıllardır kendisini izleyen insanlardı bu sevecenlik. Onlarsız kendisi bir hiçti hakikatse bir ölü. Çünkü hakikat ancak insanlar aracılığıyla var olurdu. Tıpkı şu anda İznik'in Yakup Çelebi tekkesinin yemek odasında oturmuş olan şu insanlar gibi.

Bedrettin gecenin nemiyle ağırlaşmış çuha perdeyi kaldırıp yemek odasına girdi. Hepsini ayağa kalktı. Başları önlerindeydi. Bedrettin oturun gibilerinden işaret yaptı. Çok önemli bir gündü bugün çok önemli şeyler yapacaklardı.

Bedrettin gözleriyle bütün odayı ağır ağır taradı sanki ilk kez görüyormuş gibi her müridi üzerinde tek tek durdu. Akşemseddin bir köylüye yakışır biçimde iştahla ve ağırbaşlıkla yiyordu yemeğini. Kestane rengi kıvrırcık sakalın çerçevelediği güzel yüzü, derin birtakım düşüncelere dalıp gitmiş gibiydi. Ve tam dokuz yıldır birlikteydiler.

Abdüselam'ı ilk kez Sakız adasında görmüştü. Birgün kendisine "ne hristiyan ne müslümana benzer garip birtakım insanlar sizi görmek isterler Şeyhim" diye haber vermişlerdi. İşte o garip insanlardan biri Abdüselam'dı. Ta o zamanlardan saçlı sakalı apak olan bu insan çoluğunu çocuğunu hizmetçilerine varana dek yanına alıp Bedrettin'in huzuruna gelmişti. Bedrettin oğlu İsmail'i onun kızıyla evlendirip akraba bile olmuştu.

Esmer, suskun bir gölge gibi peşinden ayrılmayan Kasım ise kendisine karısından yadigardı. Onu kölesiyken azad etmişti. Sivri yüzlü, gaga burunlu Ahi Mahmud, Bedrettin'e büyük amcasının oğuluyla birlikte katılmıştı. Rumeli'nin fethine katılan ünlü cengaverlerden birinin oğluydu. Tostoparlak kafalı Caffar, O da, Kahire'de Şeyh Ahlati'nin tekkesini terkedip Bedrettin'e katılan dervişlerden biriydi.

Bir de Mecnun. O da tıpkı Caffar gibi Kahire'den birlikte geldikleri müridlerden biriydi. Hepsini kendisine emanet edilen her şey ve bütün kervanla birlikte gelecek Börklüce Mustafa'yı bekliyorlardı.

Börklüce Mustafa'yla dokuz yıldır bir aradaydılar. İlk kez Börklüce'nin memleketi olan Aydın Beyliği'nin başkenti Tire'de Börklüce'liyle karşılaşmış, dokuz yıl yanından ayrılmamış öğrencisi olmuştu Börklüce Mustafa.

Mustafa, Bedrettin'in ilkelerine uygun olarak açık ve gizemli bilimlerini öğrendi. Sorularına Şeyh'inin ağzından yanıtlar aldı. İnsanları birbirinden ayıran neydi? İnsanların gözünü köreden neydi? İnsanların yaşamlarını değiştirmek için yapılması gereken neydi? Bedrettin'in Mustafa'yı İznik'e çağırmasının nedeni bu sorulara yanıt aramak içindi.

Evet, yalnız bunun içindi. Şeyh Bedrettin Letaif-ül İşarat'ın Tezvil'ini sultana göndermiş, ona düşüncelerini bildirmişti...

1415 Eylül'ünün son günüydü. Bedrettin'in öğrencilerinin tümü aynı anda soluk verdiler sanki. İçeriği aydınlatan mumun alevi şöyle bir titreşti. Öğretmenlerinin sözünü kağıda geçiriyorlardı. Sevinçle, mutlulukla birbirlerine baktılar. Nihayet, nihayet...

Mürşidimiz sür götür bizi, hakikat için ölmeye hazırız dediler. Torlak Kemal ve Börklüce Mustafa Bedrettin'e baktılar. Bedrettin'de onlara baktı. Titiz, dürüst, doğrucu ve onurlu. Akıllı, telaşsız, yürekli müridi Torlak Kemal ve Börklüce Mustafa'ya baktı Bedrettin.

Öğrencileri susuyorlardı. Suskunluk uzadıkça, öğretmenlerini burada, kalede bırakıp kendilerinin tek başına harekete geçmeleri olanaksız görünüyordu. Çocukların ana-babalarının koruyuculuğuna alışmaları gibi, onlar da Bedrettin aklının ve etkinliğinin her an arkalarında olduğuna alışmışlardı.

Yokluğun pahalıya mal olacak Şeyhim dediler. Müridlerine münasiptir dedi Bedrettin. Madem bu kadar tez karar verdik. Börklüce Mustafa'yla Torlak Kemal şafakla yola çıksınlar Ahi Mahmut, Akşemsettin, Silistre'de Zagor'da, Sultan'ın burnunun dibinde size yardım edecek, devamıza inanmış kişileri arayıp bulsun. Dağ keçileri denli dikkatli, temkinli ve tilkiler denli kurnaz olsunlar. Bizi bekleyenlere Şeyh Bedrettin geliyor desinler dedi.

Bedrettin hücrelerine döndü. Ala şafakla öğrencileri yanına geldiğinde söyleyecek düşünmesi gereken çok şey vardı çünkü. Ve şafak sökene dek kendisini bu geceye, İznik'te şu tekkeye getiren uzun yolu, bir başkasının yaşam öyküsünü anlatan bir kitabı okur gibi baştan sona ağır ağır yürüdü.

Alaşafağın süt mavisi karanlığının içinde avludan Börklüce Mustafa'yla Torlak Kemal'in ayak sesleri duyulduğunda dünyada görüşmeleri bir daha mümkün olmayacak bu insanlarla birlikte üçünün de adının insanların belleğinde, sonsuza dek birlikte anılacağını çok iyi biliyordu...

Bedrettin, pislikten ve yanlışlıklardan kurtuluşun biricik yolu olarak Muhammed'in insanlığa sunduğu bilime inanıyordu. Ona göre sapıncıdan kurtuluşun ve dünyadaki çarpıklıkların düzeltilmesinin biricik yolu tanrısal gerçeğin bütün incelikleriyle öğrenilmesiyle mümkündü. Şeriatın, adalete ulaşmayı kolaylaştırmak üzere yollandığına emindi. Bu yüzden de bütün gücünü tek bir amaca yöneltti. Şeriat yasalarını bütün derinliğiyle kavramak, bu yasaların ruhuna nüfuz etmek için.

Yıllar geçti. Şeriat yasalarının özünü değil de sözünü uygulayanlar, hem de en yüzeysel, en biçimsel anlamda uygulayanlar onu kendileri için hergün biraz daha tehlikeli bulmaya başladılar. Bunlar şer'i yasaların yorumlanabileceğinin akıldan geçirilmesini bile sapkınlık olarak niteliyorlar, bu dünyayı nicedir terk edip gitmiş olmalarına ve o zamanlardan bugüne koşulların yüzseksen derece değişmiş olmasına karşın vaktiyle kendilerine "mutlak otorite" denilen kişilerce konulmuş kaidelere tartışmasız uyulmasını istiyorlardı.

Din ve ahlak kurallarına mantığa uygun bir biçim verme konusundaki her girişimi kafirlik olarak niteleyenler de bunlardı. Dogmatizm, inancı iğdiş ediyor, içeriğini boşaltıyor ve onu boş birtakım ayinler düzeyine indiriyordu.

Resmi ideolojinin temsilcisi olan din adamları için şeriat bilgisi, dünya nimetlerinden yararlanmanın bir aracıydı. Ve bunlar sık sık otoritelere göndermeler yapıyorlar, onların şeriat üzerine yazıp söylediklerini yalnızca kendilerinin biliyor olmasını maddi çıkar konusu yapıyorlardı. Oysa Bedrettin, eşitliği, kardeşliği yücelten, yüceltmesi gereken din adına baskının, yalanın, zulmün, ikiyüzlülüğün kutsallaştırıldığına tanık olarak kitap üstüne kitap yazıyor, bilimsel tartışmalara katılıyor, geleceğin hukukçularını yetiştiriyordu.

Yalnızlığın acısını da çok duymuştu Bedrettin. Yalnızlık çekmesi, kentin en yüksek tepesi üzerine kurulmuş, çevresinde aşılmaz duvarlar yükselen saraylarda yaşamasından değildi bir tek. İktidar çevrelerine yakın oluş kişiyi halktan uzaklaştırıyordu. İktidar ne kadar güçlü, doruktakiler ne kadar yükseklerdeyse, yalnızlık rüzgarı da o kadar insanın içine işliyor iliğini kemiğini donduruyordu. Ama iktidarın doruklarına yakınlaşmış olmasından dolayı değildi Bedrettin'in yalnızlığı.

Bilimin doruklarına yaklaşmış olmasındandı. Düşünsel planda öyle uzaklara gitmişti ki bu düşüncelerini paylaşacak hiç kimsenin kalmadığını fark ediyordu çevresinde. Çünkü bilimi ekmek teknesi gibi görenler için tam bir başbelasıydı Bedrettin...

Sonra ünlü eseri Varidat'ı yazmıştı. Şeyh Bedrettin müridlerine şunları öğretmişti. Hakikat bize eşyanın doğasında olan şeyi yapmamızı buyurur. Her varlığın doğası hakikatin ondaki suretinden başka bir şey değildir. Bu insanda irade yoktur anlamına gelmez. İnsanda irade vardır. Yalnız ben istediğimi yaparım, istediğimi yapmam demeyi irade sanırsan aldanırsın. Cahiller ve yarım akıllılar bunu böyle sanırlar. İrade demek, olamayacak olandan ayırabilmek, buna göre davranmak demektir.

Bedrettin öğrencileri bu sözleri bir yere not etmiş, bu sözler Varidat'a girmişti. "İrade demek, eşyanın gerçek doğasını anlamak demektir" diye yineledi Börklüce Mustafa. Ve bu sözleri yinelemesiyle üzerinden dağ gibi bir yük kalkmıştı. Suçlu falan aramaya gerek yoktu. Çünkü suçlu yoktu. Yapılması gereken şey, olabileceği olmayacak olandan ayırmak ve ona göre davranmaktı.

Neden kendine bir yer beğenemiyorsun diye sordular müridler Dedesultan'a. Biz de biliriz ki hangi dinden olursa olsun bütün insanlar kardeştir. Ve de kardeş kanına girmek bayağılıkların en bayağısı bir iştir. İki kişi beş kişiyle kapışmışsa gerçek yiğidin yeri iki kişinin yanındır. Bu dürüstlüğün, mertliğin gereğidir. Peki ya bir de silahsız insanların üzerine yürünmüşse? Hele hele bu silahsız insanların hakikat diye keşfettikleri birşeyin ardında yürümekten başka hiçbir suçları yoksa?

Ellerimizi göğsümüzde kavuşturup bu insanların canavarların yırtıcı pençeleri altında nasıl canverdiklerini seyir mi edeceğiz? Bu mudur yiğitlik? Eğer buysa, hak diye hakikat diye tutturduğumuz bu şeye tükür gitsin...

Müridler baktı, Börklüce Mustafa'nın artık herkesçe bilinen adıyla Dedesultan'ın da yüzünde geniş, aydınlık bir gülümsemeyle baktığını gördüler...

Gök baştanbaşa yıldızlarla kaplıydı. Havadaki nemden kimi zaman sürüler halinde uçar gibi görünüyordu yıldızlar. Kimi zamansa durmadan göz kırpyorlardı.

Hesapları şuydu. İnus ve Goni Adaları arasından hızla geçerek Karaburun 'u dolaşmak ve yarımadaya iyice yaklaşınca yoldaşları karaya çıkarmak, yükü de şafaktan önce teslim etmek.

Işıkları yakmamışlardı. Kıyıdaki her kayada gözü kulağı vardı Vali'nin. Ne ninni söyler gibi fısıldaşan dalgalar ne tertemiz, pırıl pırıl gökyüzü tedirginliği söküp atamıyordu. Yoldaşlar öbür teknede, yükün hepsi bu teknedeydi. Kilim ve koyun postu denkleri, içleri yıllarca dayanabilecek en seçme buğdayla dolu adam boyunda küpler, birinin içi aybaltalarla öbürü el yapısı kalkanlar, kısa kılıçlar, kundaklı oklarla dolu iki büyük hurç.

Ve Karaburun görünmüştü. Karaburun ya da rumun Stilyarion dediği Karaburun. İzmir körfezinin girişinde kurulmuş o çevrenin adı da olan üç yanı deniz ardı dağlarla kaplı Karaburun.

Bu bölgeye ancak gür ormanlarla kaplı daracık darboğazlarından ulaşılabildi. Kıyıdaki Rum köylerinden yamaçlardaki Türk köyelerine kadar bütün köyler Dedesultan'ın elindeydi. Bölgede ne kadar mültezim, muhafız, korucu, kolcu, beyadamı, Osmanlı askeri varsa tümü kovulmuş, dağ geçitleri sıkı sıkıya tutulmuştu.

Erzak dağlardaki mağaralarda depolanıyor, silahlar da mağaralarda oluşturulan depolara konuyordu. Hayvanlar ortaklaşa sürülüyor, her köyün kadınları toplanıp

sürülerden sağdıkları sütlerle yoğurt, yağ, peynir yaparak bölüştürüyorlardı. Balıkçıların avladıkları balıklar herkese paylaştırılıyordu.

Bütün köylerde ve kasabaların mahallelerinde kurullar oluşturuluyor, seçimle işbaşına gelen bu kurullar sorunları çözüyorlardı.

Karaburun'u yönetenlerin başında Şeyh Bedrettin'in müridleri bulunuyordu. Mürit Börklüce Mustafa şöyle dedi:

“Ağalar, beyler, voyvodalar, prensler zenginliklerini birbirlerine gösterip övünmek için gösterişli giysiler giyer, bu giysilere birbirinden güzel taşlar takıp takıştırlar. Bizde ise herkes birbirine eşittir. Rum, Türkmen, Müslüman, Hristiyan... Kim balıkçı kim rençber, kim nefer kim nefer ağası, kim ast kim üst, kim kumandan kim asker giysilerden değil akıldan, fikirden anlaşılır. Bizim birbirimizden farklı elbiseler giymemize gerek yoktur. Canı başı hak yoluna, hakikat yoluna adamışlara biz bir giysi düşündük. Tek parça kumaştan kesilmiş bir kumaştır bu... Yarın, kadın erkek demeden yakınlarını başına toplayıp konuştuklarımızı anlatsın. Haydi herkes işbaşına.”

Aydın ve Saruhan topraklarındaki bütün köy ve kentlerde oturan yoldaşlara tez elden atlılar çıkarılmasını kararlaştırdılar. Ulakların ileticeceği haber şuydu: Bundan böyle kimse Osmanlı beylerine, valilerine haraç, asker vermeyecektir. Her köy her kasaba temsilcilerini Karaburun'a gönderecektir. Gayri Vakit irişmiştir. Gayri zalimlerin zulmüne son verilecektir...

Artık Kızıldere koyağında kurulmuş kampta dörtmala koşturulmuş atlar gibi ter içinde kalmış askerler talim yapıyorlardı. Şimdi köylülerin tümü savaşmak istiyor, yıllar yılı kendilerini aşağılamış düşmandan öç almak için can atıyorlardı. Karaburun'da olan bitenler İznik'e Şeyh Bedrettin'e ve Manisa'ya Torlak Kemal'e bildirilecekti.

“Aç gözünü gafil olma
zulümlerden korkar olma
Şeyh'in yolundan şaşma
Ödeşme günü geldi”

diyordu yoldaşlar. Ve ödeşme günü geldi. Haydi kardeşler dediler. Haydi hep beraber dediler. 1416 yılının sakin bir ilk yaz gecesi... Cenk başladı. Okçusu, zırhlısı beşyüz sipahi ve iki bin yaya askeriyle Osmanlı askeri üzerimize geliyor dedi müridler. Ne düşman pusuları ne yalçın dağlar ne de denizlerin kapkara suları hakikat için engel değildir dedi Dedesultan.

Sarp kayalarda savaşçılar önce düşmanın yaklaşmasına izin verdiler. Ardından yağmur gibi taş ve ok yağmaya başladı. Müridlere ilk savunma hattını terk eden taş fırlatıcılar ve okçulardan başka yüz Türkmen katılmış bulunuyordu. Daracık tutulan geçiş yerlerinden teker teker üstelik atlarını yan çevirip geçmek zorunda kalan

Osmanlı süvarisini avlamak hiç zor olmadı. Düşman bitmez tükenmez biçimde geçiş yerine sokulmaya devam ediyordu. Müthiş öfkelenmişti Osmanlı, üstelik arkadakiler de bastırıp duruyordu.

Yaya gulamlar birbirlerinin omuzları üstünde yükselerek duvarı aşmayı denedilerse de okçular, taşçılar ve Türkmenler için kolay bir av olmaktan öteye geçemedi çabaları. Yaralıların çığlıkları, küfürler, taşların altında ezilenlerden yükselen haykırışlar, at kişnemeleri, nal sesleri, kılıç kalkan şakırtıları savaş davullarının gümbürtüsüne karışmış, müthiş bir uğultu halini almıştı.

Güneş dağın ardında yitmiş, boğaza hızla alacakaranlık çökmüştü. Dedesultan'ın savaşçıları düşmanı çember içine almışlardı. Safları bozulmuş Osmanlı askeri perişan durumdaydı. Bu sırada Karaburunluların arkasında bir atlı görüldü. Mızrağının ucunda kanlı bir sarık ve kesik bir kelle sallanıyordu.

Kardeşler kardeşlerinize teslim olun, Osmanlının valisi cehennemi boyladı dediler. Hakikat bizimle dediler. Dedesultan'ın savaşçıları bir adım gerilediler.

Çarpışma durdu.

Gulamlardan önce biri sonra bir başkası sonra hepsi silahlarını kalkanlarını attılar, ellerini kaldırıp teslim oldular. Puta taparların elinde çelenk kanatlı bir kadın olarak tasvir ettikleri “zafer tanrıçası” sunmamıştı bu zaferi onlara. Kanla, gözyaşıyla kendileri kazanmıştı. Geceyle beraber, dağları ve ormanları, yaşayanları ve ölüleri, sağlamları ve yaralıları serin karanlığıyla saran geceyle...

Hayvan leşleriyle, ölülerle dolu şu ürpertici dağ boğazından bir an önce çıkıp gitmek arzusuyla doluydu bütün yürekler. Buyruk verildi, Osmanlının muhtemel tuzağına karşı gözler dört açılacaktı.

İlkyaz yıldızları karanlık gökyüzünde beyazımsı ışıklarıyla pırıl pırıldılar. İki yandaki tepelerde, boğazda kurumuş dere yatağında yakılan ateşlerin bazen harlayarak yukarı atılan bazen boğulup geri çekilen kızıl alevleri gökyüzünün sessiz pırıltılarına yerden karşılık verir gibiydi.

Ama yıldızların ışığı da, yakılan ateşlerden yükselen alevler de, Osmanlı valisinin donuklaşmış gözlerinde yansınmıyordu artık. Kızılderede yere dikilmiş bir mızrağın ucundaydı valinin kafası ve dikkatle bakıldığında rüzgarda belli belirsiz sallandığı görülüyordu.

Bunca yıldır savaş alanlarında nice kan, ölüm görmüş Börklüce Mustafa ömründe ilk kez son zaferi kendine karşı kazanacağı zaferi arzulamayan bir komutanın omuzlarına çöken o tarifsiz sıkıntıyı duyuyordu.

Karanlığın içinde hırıltıyı andırır umutsuz inlemeler duyuluyor, ateşin yakınında gölgeler oynaşyordu. Börklüce arkası ateşe dönük, bakışları gökyüzünde öylece

duruyordu.

Tepe ve boğazla kızıldere arasındaki ormanda yanan ateşler ortalığı belli belirsiz aydınlatıyor, solgun bir ay ağaçların gerisinden sanki ipe çekiliyormuş gibi ağır ağır çıkıyordu.

İznik'e gelip Börklüce Mustafa'nın Osmanlı ordusuna karşı kazandığı yeni zafer, Ali Bey'in kaçıışı ve hayatlarında acıdan, aşağılanmadan başka bir şey görmemiş bahtıkara insanların yüzlerinin nasıl gülmeye başladığının anlatılmasından sonra Bedrettin durduğu yerde duramaz olmuştu.

Bütün bunlar duyulur da durulur mu? Bedrettin de kararını verdi. Gayrı bu İznik'te durmak artık haramdı. Öğrencileri, kardeşleri bir ellerinde mala hakikatin göz kamaştırıcı yapısını yükseltirken kendisi burada eli kolu bağlı oturamazdı. Yardımlarına koşmalıydı yoldaşlarının. Ama Karaburun'a, Aydın'a Manisa'ya değil. Zülmün, zorbalığın yüreğine. Osmanlının başkentine vuracaktı O.

Edirne'den Ahi Mahmud'dan, Bulgaristan'dan Akşemseddin'den aldığı haberler bu seçimin doğruluğunu müjdeliyordu. Ve aylardır ta ilkyaz günlerinden bu yana her öğleden sonra müridlerinden biriyle kent duvarları dışında uzun yürüyüşler yapması boşuna değildi.

Bedrettin'in tek isteği Rumeliye geçmekti. İsfendiyaroğluna gelince elinden gelse Mehmet Çelebi'yi bir kaşık suda boğardı. Menkub Şeyh Bedrettin Mahmud'un Çandarlı Beyliği topraklarında olduğunu öğrenince davrandı. Ne var ki korkuyordu Sultandan.

Ancak Bedrettin Sultan sürgünü değil, bir büyük bilgin, bilgeler sultanı, evliyalar sultanıydı. "Nasıl da korkuyor Mehmet Çelebi'den" diye düşündü Bedrettin.

Şeyh hazretlerini Kırım'a götürmek için donanmasından bir gemi ayıracaktı İsfandiyar Bey. Kendisine uzatılan yardım elleri için teşekkür etti Bedrettin.

Gittiği her yerde taraftar toplamıştı Bedrettin. İnsanlar hak eşitliğine değil, çıkara dayalı bir yaşam sürüyorlardı. Dirlik düzenlik değil zorbalık vardı bu yaşamda.

Ey !... Herşeyini kaybetmiş olanlar, silkin üzerinizdeki ölü toprağını, ayağa kalkın. Çünkü artık hakikat zamanı gelmiştir. O hakikat ki bugüne kadar zindanlara kapatılanların dillerinde, köylülerin feryatlarında, cellat kütüklerinde kan ve gözyaşıyla yükseliyordu sesi. Bunun için öğrencilerimiz Börklüce Mustafa'yı Aydın'a, Torlak Kemal'i Manisa'ya gönderdik.

Hak yolunu göstermek için. Doğru yolu göstermek için. Beylerin topraklarını ellerinden alıp halkın ortak malı yaptı bu kardeşlerimiz. Sultanın ordusunu doğruluğun, hakkın gücüyle tepelediler.

Biz, bilim gücümüzle, evrenin birliğinin gizlerini biliş gücümüzle, dinlerin ve halkların sahte yasalarını değiştireceğiz, boş yasakları kaldıracalığız, dünyayı yalanın utancından temizleyeceğiz. Toprağı olmayanlar toprak sahibi, iktidar olmayanlar iktidar sahibi olacaklar. Hakikat bayrağının altında toplanın, saflarımızda yer tutun!

Ateşe zıkkım tozu serpilmiş gibi tutuşturuvermişti bu sözler köylü yüreklerini.

Ardından hemen haber ilettiler Sultana. Hükümdarım dediler, Menkub Şeyh Bedrettin, Deliorman'da birtakım dervişleri, ayaktakımını ve sefil Bulgardan bir kısım baldırı çıplağı toplayıp gelir dediler.

Osmanlının ordusu güçlü idi. İriş dedi yiğitler, iriş Şeyh Bedrettin. Sağ kalanların tümü gecenin kalın örtüsü altında Akdağ eteklerine çekildi. Bedrettin yiğitlerinin elinde birtek Karaburun, birkaç köy, biraz kıyı, bir dağ yamacı kalmıştı, iki bin de asker...

Sekiz bin kardeşlerini savaş alanında kaybetmişlerdi. Şehitlerimize şan olsun dediler. Davamız kalanların omuzları üstünde bundan böyle dediler.

Börklüce Mustafa esir düştü. Esir düşmüştü yiğitler. Sonra da Bedrettin.

Önce Börklüce'yi yakalamışlardı. Emir verilmişti. Cellatlar önce Börklüce Mustafa'nın mintanını belinden aşığı sarkıtıverdi. Sonra bir haça avuçlarının içinden mıhladılar Börklüceli Mustafa'yı.

Mustafa'dan tek bir ses çıkmadı. Yalnız kalabalığa dikili gözleri, içlerinde iki ateş tutuşmuş gibi yanmaya başlamıştı.

Cellatlar Mustafa'ya baktılar. Börklüce Mustafa onlara sadece gülümsedi. Cellatlar sonra Mustafa'nın parmak kemiklerini kırmaya başladılar.

Kalabalık susmuştu. Meydanda kırılan kemiklerin sesinden başka ses duyulmuyordu.

Dedesultan susuyordu. Gülüyordu. Parmaklarından yükselen çatırtıyla beraber gözlerinde bir alev parlayıp sönüyordu.

Mustafa çivili olduğu haçtan gülümseyerek bakıyordu kadıya. Yaşasın hakikat dedi. Gözlerinin önünde sonra bir bir düştü diğer yiğitlerin başı. Tövbe etmediler. Tek bir söz dediler:

“İriş Dedesultan”

Ardından kalan yiğitlerin başı vuruluyordu. Onlara aynı şeyi söylediler. Onlar da tek bir söz dediler:

“İriş Şeyh Bedrettin”

Kaç kez yinelendi bu. Bacaklara inen sopa, kütüğe düşen baş, havaya kalkan ve hızla inen balta, cellatların sesi, kesik başların sepetlere yuvarlanması. Birbiri ardına sehpaye çıkardılar yoldaşları.

Dedesultan gerili olduğu çarmıkta herkesi gülümseyerek karşıladı. Ve uzun bakışlarıyla uğurlamıştı yiğitlerini. Gözyaşlarının görüşünü engellememesi için arada bir başını silkeliyordu. Yanaklarından yuvarlanıp çıplak göğsüne düşüyordu gözyaşları.

Hiç kimse yazıklanmadı, pişmanım demedi. Bağış dilemedi. Sepetler kesik başlarla doldu. İyice yükselen gün güneşi kan göllerinin üzerinde donuk yansımalar oluşturdu. Kalabalıkta kimseden ses çıkmıyordu. Boyunları vurulanların ne dedikleri artık duyulmuyordu. Dudaklarının kıyıltılarından tek bir şey dedikleri anlaşılıyordu:

“İriş Dedesultan”

Börklüce Mustafa'nın on bin yiğidini tepeleyip Aydın ve Saruhan beyliklerinin topraklarını eski sahipleri olan beylere ve sultanın sadık kullarına dağıtan Beyazıt Paşa, buradan doğruca Manisa'ya, Torlak Kemal'in üzerine yürümüştü. Kan gövdeyi götüren bir kapışma olmuş, Osmanlılar Kemal'in yiğitlerini biçmişler, darmadağın etmişlerdi. Torlak Kemal canlı yakalanmış ve en yakın yoldaşı Abdal Torlak'la beraber kale duvarında ipe çekilmişti. Kalanların da boynu vurulmuştu. Tek bir yahudiyi sağ bırakmamışlardı.

Bedrettin'i yakalayıp Serez'e getirdiler.

Hakikat bize insanları varlık durumlarına, dillerine, dinlerine göre ayırmamızı değil, birleştirmemizi buyurur diyordu Şeyh Bedrettin.

Madem biz yenildik verin şu fetvanızı diyordu.

18 Aralık 1416 Perşembe günü sabah erkenden Serez'in bakırcılar çarşısında darağacı kuruldu.

Çarşının yakınında büyük bir kalabalık toplanmıştı. Böylesine birinin o ana kadar hiç asıldığı görülmemişti.

Bulutlarla kaplı puslu sabah göğü yukardan bastırıp duruyordu. Ağaçların çıplak dallarında gözyaşları gibi damlalar yuvarlanıyordu.

Önce tek bir söz; Hakikat bizimle dedi Bedrettin. Sonra beni hakikati anlamış insanların yüreklerinde arayın deyip sehpaye çıkmıştı.

Cellatlar üstündekileri çıkarıp çırılçıplak ettiler. Sonra da yağlı ilmeği boynuna geçirdiler. Hava kararmıştı, az sonra. Ve az sonra, yağmur çiseliyordu.

Kaynak: Ben de Halimce Bedreddinem, Radi Fiş, Yön Yayıncılık 1988 (Yeni baskı Evrensel Basım Yayın 2002).

Derleyen:

TAMER UYSAL
Halkla İlişkiler Uzmanı
Araştırmacı-Yazar

dosteli16@hotmail.com